

Г. Н. Сперанскіј.

БЫДТЫГЫГ «←←←
 »»» мамјаслы.

Көміөн лөөдөс А. Чеусова.

1925-d во.
Көмі ыга лөған-ін.
Сыктывдін кар.

—≡ Коми Издательство ≡—

Имеются в продаже следующие издания.

Для детей:

	р.	к
Посні чој-воклы мојданкывјас	—	08
Мојданкывјас	—	04
Бобо-бобö	—	04
Мајбыр	—	20
Кöзydjy-дор керка	—	12
Чельф ворсанторјас	—	60

Учебники:

Шыпас jöртöd	—	10
Коми граматика туј піккöдыг	—	50
Ічöt школаын во гөгöрға уж	—	20
Отсөгтор	—	20

Художественная литература:

Вој төв шувгöм	—	10
Гöрд пöлян	—	12
Сылан-лыф-фанјас Нöбдінса Вітторлөн	1	00
Шцын	—	80
Шондi петігөн зоріг, когміс	—	20
Рајын	—	15
Гудрасöм	—	25
Гора Омра	—	25
Нывбабајас	1	00
Олыштан да муса лоö	—	50
Кодi мыжа?	—	80
Воцца олöм	—	40
Кельд-лөз бант	—	25
Шыкөдöм морт	—	25
Агіт-пјесајас	—	80
Парма јоль	—	20
Енö бöрдöј шојјас вылын	—	20

Г. Н. Сперанскіј.

БЫДТЫҒЫҒ МАМЈАСЛЫ.

Коміон лөгөдіс А. Чеусова.

1925-d во.
Комі ыга лезан-ін.
Сыктывдін кар.

Отпечатано
в типографии Коми Изда-
тельства, в г. Устьсыольске,
в количестве 3000 экзем-
пляров.
Зырит № 216.

Г. Н. Сперанский. Азбука матери. Перевод
А. Н. Чеусовой.

Коми Издательство. Устьсыольск, авт. об-
ласти Коми (зырян).

ГҮЖЫСҢАНЫС.

Көтә і һөжжөнкөн, но вьл-нога олөм пырө ҫерев-
һажасө. Мужікјасыд ескө вежгөны-һін оласногнаньыс,
da-öd мед-пемыд војтырыс ҫеревһаас—һывбабајас—і
һажө пондисны вежгыны. Крестанкаыд өһі оз-һін кыв-
төм пемөс-пыдһі ов,—мортөн ассө лыдһө. Медга-һін
оласног вежгөмыс төдчө том-һывбабајаслөн, ічмоһјас-
лөн. Өһіја ічмоһыд аслас кагаыслы оз-һін смерттө
кор, лөгөдчө быдтыны ҙоһвіҙа мортөс. Сіјө јуасө
докторјаслыг, бабкајаслыг: кыҙі ескө буржыка быд-
тыны чельдөс, мыјөн вердны, кор вердны. Вігмас-кө
кагаыс, зілә бурдөдны.

Уһжык ҫеревһажасын пельшөрјас, бабкајас абуөг-
һа. Јуасны бура быдтыгөм-јылыг һекөдлыг. Сы-вөс-
һа і леҙгө тајө һігаыс. Һігаыд-өд—мед-бур другным
һіјан: быдтор вігталас, быдтор-вылә велөдас.

Важөн ескө тащөм һігајасыд вөліны-жө, да ез
векавлыны ҫеревһажасад. Сегга-өд роч һігајастө пе-
мыд-комі-һывбабаыд, төдөмыс, ачыс ез лыдһыв һі
јөзлыг лыдһөмсө ез кывзыв. Төдтөм кывһад боргөм-
тө мыј кывзан. Өһі, ачыс-кө оз куж лыдһыныс, піыс
һөбө һылыс лыдһасны, сіјө сөмын кывзас да пельса-
јас суркһалас.

Кушöма быдтан, сещöма і быдмас.

Җоньвиза кагаыд—бур гаж бат-мамлы. Чачаөн-моз ворсöны сижөн, һимкодагöны. Мөдарө, вигыг кагаөн—зик мат. Лун һи вој һекущöм спокој абу. Мамыс, коңөр, шojтчөг оз адзыв. Унаыг кагаыскөд щöщ бөрдас. да мыј, гинванад-öмөј верман отсавны. Бөрдас-бөрдас кагаыд, мучитчас ачыс, мучитас мамсö—сегга кулө, либө колтчас овны öдва-ловјөн, виглөсөн. Гаж пыдди да отсавыг-пыдди мам-батыслы нем-кежлас шог да лишней һаңгојыг.

Колө ескө кызкө вöчны медем кагаыд Җоньвизаөн быдмис, медем сижө пыр һимкодаган-тор вöли.

Кыз-жө ескө сизсө вöчны? Мыј керны?

Medga војдөр, **быд быдтыгыгылы колө тöдны кызі да мыјөн вердны кагајасöс.** Сегга—кызі вигны најöс, **döзöритны.** Кагаыд-кө вигмас, ödjөнжык колө петкөдлыны сижөс **докторлы** либө **пельшөрлы.** Сферевһаса бурдөдчыгјаслыг—пывсөдчыгјаслыг да вөкөдчыгјаслыг—оз ков кывзыны.

Быдөн-һын öни төдöны: кужтөгыд, төдтөгыд-пөтај һемтор оз артмы. Сизкө, велөдчытөм бурдөдчыгјас-помгыд һекущöм бур-жө оз вермы лоны. Велөдчытөгыд он куж і быдтыгныд.

Быд-викас уж вöчны колө велөдчыны кужыг, төдыг мортлыг; сиз-жө і быдтыгны. Велөдчөј сещöм јöзлыг, кодјас немыс сижө уж-вылын олөмаөг, öтведајталөмаөг быдтыгөмтө уна-ногөн.

Тажө һигаас і лөө гижөма кызі вигны-dözöритны кагајасöс, мыјөн кор вердны, медем вердөм-помгыд оз вигмы, оз кув кагаыд.

Medga јона посһи чельадјас кулөны артыртөз, нөшта гожөмјасын. Мижан государствоын арөсөзыс сөмын жын кагаыс олө, мөджынјыс—кулө Мыјла-нө сизі? Kodі најöс виалө?—Агным, кужтөг вигөмнаным. **Кагајасыд** öд агныс сојны-јуны-һи, вигны агнысө оз вермыны: вывти **слабиникөс најө, вынтөмөг.** Ми-кө огөј пондөј отсавны налы, огө вердө-үдө најöс колантор-

јасѓн, огѓ виѓ дѓѓритѓ—быдмыны најѓ оз вермыны. Сы-вѓсна-ѓд і пузчужѓм кагајасыд мед-јонасѓ кулалѓны. Мам-јѓв-пыѓѓѓ кагаыдлы вомад сујалѓны рок-јас, ѓаклалѓм ѓаѓ, рузум-ѓѓ*) сѓтасны. Сыыг кагајастѓ мыт богтѓ, сѓсга куласны. Вожын-кымын-кѓ куш мам-јѓлѓн вердны кагатѓ, најѓ кѓѓ і виґмыласны мытнад, бѓр бурдасны да ловјѓн коласны.

Сіѓкѓ мед-колан-торјыс быдтыгыг-мамлы — **вожын вердны кагаѓс сѓмын мам-јѓлѓн**. Мам-јѓлыд мед-бур, зѓѓвиѓа сојан кагалы. Сіјѓ јѓв-пыщкын ем быдтор мыј колѓ кагалы зѓѓвиѓалунсѓ кутны да быдмыны. Таыг-кынзѓ **ѓекущѓм мѓд сојан сылы оз ков**. Мѓд-гі-кас сојаныд сѓмын лок вермас вѓчны. Во жын-мыг-тѓ позас мыј-сурѓѓн вердыштавны.

Мѓдтор: быд бѓрдзѓмыг кага вомад мам-ѓѓѓтѓ оз ков тувјавны. Сіјѓ зев-жѓ омѓѓ. ѓѓѓѓдныд колѓ кужѓмѓн. **Лунјасын ѓѓѓѓд кагатѓ быд кујѓм час-мыг-тѓ**. **Војјасын ен верд, ен велѓд сѓтѓѓ**. Он-кѓ велѓд, 6-8 час саѓмывтѓг кагаыд уѓас, да агтѓ оз понды палѓдны.

Быдмѓмѓн-щѓщ кагаыд јѓнжыка ѓѓѓасѓ, унжык јѓв ѓтпырјѓ богтѓ. Сіѓкѓ шѓчмѓдны колѓ вердѓмсѓ. **Мед-возза кујѓм тѓлысѓ квајтыг суткѓнас верд**, сѓсга шѓчмѓд: 3 да жын—4 час мед вердѓм костас лѓѓ; суткѓнас сѓмын витыг ѓѓѓѓд. Сіѓѓад кагаыдлы лѓѓ бур: он пыр тырт сылыг кынѓмсѓ, дај аслыд лѓгыд—мынлан кага-дѓнгыд.

Лунјасын-кѓ кагаыд уѓѓ дорвыв 4 час, вердныд колѓ саѓмѓдны. Војјасын ен саѓмѓд, мед уѓас.

„Кызѓ-нѓ ескѓ бѓрдыг кагасѓ бурѓдны, он-кѓ ѓѓѓѓд?“ — јуаласны унаѓн. Ме^ѓ налыг вѓча јуала: „Сѓмын-ѓ-нѓ кагаыд щыг-вѓсна бѓрдѓѓ?“ — Оз. Бѓрдѓѓ сіјѓ кор ва-вылын, лѓкѓѓма, куртчалѓ кодкѓ, омѓѓла тѓбѓма, дѓрѓмыс лѓбѓ рузумыс кусѓѓтѓѓма да дојдѓ. Виґтавны сы-јылыг сіјѓ оз вермы, сѓсга і горѓдас. Лычки вердны-кѓ кагатѓ велѓдан, кујѓм часыг воѓ

*) дѓра-ѓѓѓ.

щыг-вөсна һөтчыл кагаыд оз горөд. Мөд-тор-вөсна секи сижө бөрдө. Мөдлаыг вөснасө колө корны.

Кожмөд: һоңөдны кагатө со кыңи колө: **өти вердөмын өти һоңнас, мөдын—мөднас.** Кыкнан һоңгыс өти вердөмас поңо сетны сөмын во жын-мыгти. Секи өти һоңгыд жөлыд оз-һин тырмымөн ло.

дырө кагајасөс һоңөдны быд вердөмын?

Пөттөзыс колө һоңөдны кагајастө. Кагаыд пөтас да унмовгас-кө колө һөжжөһикөн һоңтө кыскыны кага вомгыд, кагатө водтөдны. Һоңвиңа кага пөтө минут 10-15-өн. Мукөдыс регыджыкөн пөтөны; дыржык-кө лоө најөс һоңөдөма—горзавны пондасны. Сещөм-јассө ещажык колө вердны. Унмовгылөм-бөрын-кө сафмылас сижө, һоңтө секи оз-һин ков сетны. Вывти сојөмысла кагаыд вөгмө. Горзөдлыны сижөс пондас, кынөмыс дундас—из-код чорыд лоө, унаыг пондас рузумјастө ләкөстны, уңны лүчки оз кут вермыны, пыр пондас бөрдны. Ичөтик морттө вөгөмыд јона топөдас.

Медым сещөм сивөыс оз ло, колө видчыгөмөн кагатө вердны. Вөгмөмыд видчыгныд-өд кокһижык вөгмөм-бөрас бурдөдчөм-дорыг. Сы-вөсна јона колө видчыгны кагајастө вөгмөдөмыг.

Кага вердөм возвылад һөтчыл оз ков мерөсјасгыд јөвтө ортсө лезны, абу бур сижө.

Оз ков кагајастө качајтны һи тракјөдлыны, медгаһин вердөм-бөрын: зев сижө омөл. Некеңи оз ков ворсөдны-һи: водтөд да мед кужлө.

Һоңөдчигөн оз ков сулавны һи ветлөдлыны. Һоңөдчөмыд-өд зев ыжыд уж: сы-сајын быдса мортлөн олөмыс. Сек-кежлө быдсама мукөд ужјас-һин колө еновтлыны.

Һоңөдчыныд заводиттөз **кијастө колө мыскыны зев мичаа.** Сижө модаыс мијан абу-на—һоңөдчөмтө уж-пырди огөј пунктөј-да,—ескө колө. Кијасыд мијан абу пыр сөстөмөг. **Колө мыскавны и һоң јивтө,** көрөдөм пуңөдлөм ваөн. Һоңөдчигөн колө лукавны вөрөшитчытөг, медым һоңнас оз тупкыг кагаыдлөн нырыс. Тупкыгаскө-өд, лопавныс һекеңи лоө. Һоңөдчигад һоңтө лүкыштав певнад. Һоңөдчөм-бөрад һоң-

јастö да һоңјывјастö бара ванад пожышт, чышкы сөстөм чышкөдөн.

дурка һоңјастö виҙомыг һоңјывјасыс вартчылöны, виҙöны. Вермас пыктыны, орөггыны. Секі лоö чөвтчыны кагатö вердöмыг, да бурдөдчыны. Кагаыд мам-јөвтөг колъас, щöщ виғмас, омөлтчас. дурка һоңтö виҙомыг һоң-помгыс кагајасыд виғмылöны-і: вом-пыщкөсыс бытөтө жежыд кеңөн вевтөгысас. Кага һоңасны оз кут вермыны, дојмө вомпыщкөсыс. Щыгјавны лоö сылы. Мыт-кө богтас секі, кагаыд вермас кувны.

Вом пыщкөссö кагаыдлыг—вердөм-воғвылад һи вердөм-борад—**һөтчыд ен һирт**. Мед старукајасыд-кө щөктöны һирсһитны, ен кывзы налыг.

Кагајаслөн вом пыщкөс виғмылö кыз-сурö вердöмыг, мыскытөм һоңөн һоңөдöмыг, рузум-һоңјасыг. Кағалан-кө вом пыщкөс виғөмсö, пырыгтөм-пыр-жө мун доктор-динö. Сіјö виғталас тед, мыј вöчны.

„Мыј позö гојны һоңөдчыгјасы да мыј оз поз?“ жуавлöны һоңөдчыг мамјас.

Гојны позö быдтор мыј і һоңөдчытöзыд сојлін, сöмын медым сојан-вөснаыс гырктö оз јөрт, кыһөмыд оз виғмы да мыт оз богт. Лукыг да чеснөкыг видчыгыштны-жө колö. Сегга мукөд тор: шомајасөс, солајасөс, мукөд градыв пуктасјастö—пөттöзыд гој. **Винајас, сурјас һөтi оз ков секі јуны**. Шуöны: сурыг-пö јöлыд содö. Ен ескы, пөрјасөм тајö лоö. Сургыд өтi војт јöлыд оз сод, сöмын унжык-кө јуан, журыд виғмас да лолавныд гөкыджык лоö—дундан.

Һоңөдчыг мамлы колö видчыгны вывти ужалöмыг. Кокһиджыка ужав секі да унжыкыг шојтчы. Секі јöлыд тенад оз чин, да зөһвиҙа луныд буржык лоö. Гөкыда ужалыг һоңөдчыг аң регыджыка виғмө һоңөдчытөм аңјасыг.

Зөһвиҙа мортөс быдтыны—зев ыжыд уж. Сы-вөсна быдтыгыгјасөс колö виғны кокһиджыка, мездыны гөкыд ужјасыг. Мукөд мед на-пыдfi вөчасны.

Гөгөрвоыг мужик, виғ асгыд бабатö, дорјы сіјөс еңка-ајка-воғас: најö-өд кокһиджыка уждөдöмыг јона увгылöны.

Ноңодчыг аһ, кага уңгасад быдлун петав ыв-лао час кык-кымын-кежлө, лолыштны сөстөм сынөдөн. Пыр-кө-өд пондан пукавны керкаад, оз кут чөстыны сожныд. Јөлыд тенад секи чинө. Сегга, щөкыджыка секи колө пывгыны, либө гортад мыггыны. Пельк аһлөн зоһвиҕалуныс буржык, сы-вөсна — кагаыс лоө зоһ-виҕа.

Мыјөн вылыг сөктан, пыр-жө колө жуагны докторлыг либө бабкалыг; позө оз теныд ноңодны кагаос аһи колө чөвтчыны сыыг? Мукөд нывбабаыс пөшти вылыг челадастөз вермөны ноңодчыны, мукөдыс оз. Сещөмјасыслөн кузасө ноңодчөмгыс асланыс зоһ-виҕалуныс вошө. докторыд видлалас тенө дај вигталас мыј колө керны.

дыр-ө ноңодны кагаос мам морөсөн?

Ноңод арөс тыртөзгыс. Гожөмын-кө арөсыс тырө, позө дыржык. Көт кызи-а, өкмыс төлыгыс воҕ оз ков кагаос ноңыг чөвтны.

Аржынја кагаос, мам-јөлөн-кынзи, колө вердыштавны мукөд-торјасөн, медга — рокјасөн: ріс рок, зөр шыдөса, маннеј, гречука рок.

Кызи-жө егкө рокгө пуны сы-ыжда кагаыслы?

Богт кык щажнеј-паң шыдөс дај пу сижөс стөканмында ваын. Солышт һеуна. Артмас стөканжынмында кизериник рок. Кизерт сижөс стөканжынмында пузөдлытөм мөс-јөлөн, сегга, гидралиг-тырји, пузөд ставсө. Јуммөд щажнеј паң-тыр сакар-пызөн. Шыдөсыд медем мичаа һебзас, рокыд көкыльөстөм лоө.

Рокнад сөмын өтчид лун-кежлө колө вердны, морөсөн вердан кадын. Стөканыг уна ен верд. Кор кагаыд велалас роктө сожны, куш јөв-вылын колө сижөс пуны. Сөмын совтө да сакартө ен вунөд пуктыны.

Рокөн-кынзи аржынја кагаос позө вердны вотөсыг пуөм кигельөн. Пуигас стөкан ва-вылө пуктыны щажнеј-паң картопель пыз. Сакартө унжык колө пуктыны, медем кигельыс јумов вөли.

Көкјамыс төлыгга кагаос өтчид лун-кежлө вердны свежеј выја пуөм картопельөн либө морковөн. Вы-

жавтöзыс кертупельсö колö леңны сьсҗаган-пыр, ме-
дым һебыдк рок-код лоö.

Кага гырктö-кö пондас јөртавны, лун-кежлö öт-
чыд позö јуктавны 3-4 щайнеј-паң öмиң ваөн. Öмиң-
сö варöдтöзыс колö пожыштны сјјös пуан ваөн. Сег-
га пуктан сöстөм рузумö*) дај чабрöдлан.

Сіңкö 8 тöлыгға кагатö со кыңи колö вердны:

7 час асылын мам-јöлөн.

10^{1/2} „ „ 1 стöкан јежыд сукара крöш-
kia вотöса-кигельөн, либö пож-
пыр леңом картупель рокөн.
выјалöмөн.

2 часын лунын —бара һоңöдны да 3-4 паң
öмиң ва сетны.

5^{1/2} „ „ мöс јöлөн пуом öтi стöкан ро-
көн.

9-10 „ рытын —һоңöдны (еща-һиң-кö јöлыс,
кыкнан һоңгыс).

Вердöм костҗасын кагаыдлы һемтор оз ков сетны,
һаң һи көлач. Сыыг сöмын кынöм-вигöм вермас бост-
ны. Мытiтны да восöдны кутас кагатö.

Һекор ен сет кагаыдлы тыртöм һоң (мöс-һоң ли-
бö дöра-һоң). Вес һоңасöмыд абу бур, дај вом пыщ-
көссö вермас вигмöдны. Зев-щöкыда-öд сурһоңҗастö
крегтанкајасыд оз-на мыскавны. Мукöд-дырҗыс кляш-
щей дук петö сурһоңгыд, а ми пыр тувјалам сјјös ка-
га вомад Унаыг һоңыс рыгмöм јöвнас зiкöң туп-
кыглö.

Быд шыасöмыс кагатö оз ков качајтны: колмö сi-
јö секи. Мед-бур, ферт, зiкöң шыбытны кага качај-
тöм модасö. Тöдмавны колö мыј-вöсна бöрдö сјјö,
лөгöдны лучки ладнö,—сегга мед кујлö. Ичöтикä кöт
i бöрдыштас, һемтор. Омöлыс сыыг абу. Ми, велалö-
маöг-да, мыјөн бöрдҗыштас кагаыд—вомас һоң тув-
јалам либö зыркјöдлам-качајтам. Скөрмам горзöм-вы-
лас да локыг: кагаыд зыпкагыс кыпавлö. Ыжыд морт

*) дöра-торҗö.

качөдалігөн һемтор оз вермы шуны-а, кагаыд ҫерт-
һин: повзөмысла да саҫ быртөҫыс колмөмысла, ҫерт,
лаһтас. Лаһтөмсө сылыг бурасөмөн лыҫҫам. Со-өд
төдтөгыд кушөм ыжыд лөк вөчам: ҫоһвиҫа кагаөс
вигмөдам.

Медга-һин колө видчысны кагајастө рузум-һоһөн
һоһөдөмыг. Һакльалөм һаһөн да көлачөн вердөм мо-
датө шыбыт. Ен ви кагатө. Төд: рузум-һоһөн һоһөд-
чөмыг кагајас гутјас-моз уна кулөны.

Сіҫкө, быдтыгыг аһ, со мыјас теd колө төдны;
пузчужөм кагајастө аржынјөҫыс сөмын морөс-јөвнаd
верd; аржын-бөрын—өтчыd либө кыкыг һоһөдөм-пыҫ-
ҫи—повө рокөн вердыштлыны; арөса кагајасөс һөж-
јөһикөн колө-һин заводитны һоһөдөм-пыҫҫи мөс јөлөн
вердны. Өтчыd һоһөдөм-пыҫҫи стөкан пузөдлөм јө-
лөн колө јуктөдны. Һөжјөһикөн јөвтө вежөмөн кага-
ыd төдлытөг чөвтчас һоһыд.

**Һоһагөмыг чөвтөдны оз ков гожга кадын, либө кага
вигигөн.**

Таҫкө, быдтысыг аһ, пондан кагатө вердны да
дөһөритны лүчки, быдтан ҫоһвиҫа мортөс. Унжык до-
лыдлун аdылан.

Мөс јөлөн вердөм.

Мукөd мамјасыс һоһөдчыны оз вермыны: вигө
сijө кыҫкө, либө јөлыс һоһјасгыс бырөма.

Секі колө корзны ҫоһвиҫа нывбабаөс, оз-ө кут-
чиг, көт һедыр, вердны пузчужөм кагаөс. Сөмын һо-
һөдны оз ков сетны. Мед нывбабаыd сысјалас асгыс
јөвсө сөстөм дозјө, сегга јуктөдны сijөн кагатө. Јөз-
лы оз ков сетны кагатө һоһөдны, һи аслаd оз ков
бостчыны јөзлыг кага һоһөдны.

Аслаd-кө морөс-јөлыd абу, һи вердны һекод оз
кутчиг, секі быт лөө мөс јөлөн либө көза јөлөн
вердны.

Мөскыдлөн һи көзаыдлөн јөлыd абу нывбаба-јөв-
кодөг. Кужөмөн колө најөн вердчыны, дај сөкыд.
Мөс јөлөн вердчөм-помыг чельаыd омөльөгжык лөһны,

віглосөг. Кулалёны. Мам һоңғыд-öd јöлыс везкыда кага вомад везкалө; пырө ставыс, мыжыг јöлыс арт-мөма, мыј ем јöv-пыщкас, мыј колө кагалы пөтөс-вылө. Јöлыс шоныд, сөстөм. Мөс јöлыд сещөм сөстөмөн оз вермы лоны. Војдөр-öd мөстө пөдөңчаө лыгтан,— јöлыд сені көғалө. Мөс вөрагаһыс, кісаһыд, крінча-јасгаһыд јöлыд һајтчө. Нывбабајасыд төдөны мыјда һајт колө пөдөңча пыдөсад да сысјасанад быд сыс-јагөм-бөрын. Һајт јөлөн, төдөмыс, кагајастө оз поз вердны, колө сіјөс пузөдлыны. Пузөдлөм јöлыдлөн пөтөсыс абу-һын улјöлыдлөн-мында. Сегга і мөс јöлыд да нывбаба-јöлыд көрнаныс абу өткодөг. Мөс-јөвтө, кагаыдлы сеттөғ војдөр, колө ваөн сорлавны да і сакаравны. Сакарыс сені еща, абу тырмымөн.

Көт кызі сорлаг, гудраг, мам-јöv-коғ мөс-јöлыд оз артмы. Сы-вөсна і омөлөг, мөг-јöv-вылын олыс кагајасыд.

Ҷик-кө чужанлунсаһыс ковмас вердны кагатө мөс-јөлөн, колө вердны со кызі: первојја һоль вежонас бөгт өтмындаөн јöv да ва, сорлав најөс. Кымын стөкантир лоө ваалөм јöлыс,—сымын щажней паһ сакар пығ пукты. Сегга торја ічөтік көструлаөн пузөд. Пузөдигас медем сорөсыс кыкыс шапкаөн-моз кыптылас, сегга кыскы дај тупкы мыјөнкө, петкөд ыркыдінө. Пузөдөм јөвсө мөд дозјө оз ков кігтны, пузөдан дозјас і виғ.

Кагатө вердны кор пондан лөсөдчыны, пузөдөм јөвтө, мыјда колө, кіт сөстөм ічөтік сулаө либө клаһича сурө. Пысав сетчө реҶина һоң. Сегга јөвтыра сулатө сујлы шонтыштны пөг ва-пиө. Кагатө колө вердны шоныд јөлөн, мөсвөра јöv-коғ мед вөлі. Пөжөм јөлөн вердны кагаөс һекущөма оз поз*).

Кага вердөм возвылад реҶина-һоңсө һөтчыд ен сујлы аслыд вомад, ен дульлав сіјөс. Мукөд мед сізі оз вөчны-һі. Он-кө кут відчысны таыс, кагаыдлөн вомпыщкөсыс да кынөмыс вогмасны.

*) Міјан гыр-коғ гөрдөғ пөжөм јөлөн вердөны, сіјө абу бур, шыбытны колө.

Јовнад вөфитчигөн—сысјасигөн, пузөдигөн, сулаө кигтигөн—**кијастө сөстөма виз, мыккы мичаа.**

Уна-ө сорлалөм јөв сетны ичөт кагалы?

Med-воzza луннас чужөм-бөрас пузөдлөм ва-кын-зи һемтор сылы оз ков сетны. Сөмын пузөдлөм васө паң-помыг војтөдыштавны. Мөдлуннас, сулаыг, либө рејина һоһөн, позө-һин сетны һолө-вигыг васора јөвтө, 1-2 паң-мындаөн.

Кожмөд лунас 6 ыг-һин вердны, 2 паң васора јөлөн вердөм-вылө.

Һолөд лунгаһыс кокјамысөд лунөзыс—3 паһөн вердөм-вылө, вердны быд кујим час-мыгты. Војјаснас—час квајт либө көкјамыс—һөти оз ков вердны.

Сы-бөрти төлыг тыртөз, 6-ыг сутки-кежлө колө вердны. Быд вердөмын 4-5 паң васора јөв сетны.

Мөд төлыгас мөд-ногжык-һин колө вердны. Со кызи: щажнеј паң шыдөс (зөр шыдөс-лы, рис-лы, id-лы) пу кык стөкан ва-пиын. Дыр пу, медым жынјыс чинас. Сегга сысјав сысјаган-пыр. Сысјалөм васө өт-мындаөн сорлав улјөвкөд. Быд стөкан сорөс-вылө щажнеј паң сакар-пыз пукты. Гудрав ставсө дај пузөд кызи возын висталөма, петкөд ыркыд-инө.

Мөд төлыгас 6-8 паһөн-һин вердөм-вылө колө вердны, 6-ыг суткиөн.

Кожмөд да һолөд төлыгас сорөстө вөчигөн јөвтө унжык-һин бөгт, шыдөс-ватө ещажык. Либө шыдөс-васө вөчны шыдөссө унжык позө бөгтны, либө дажө шыдөсыс-пыфди бөгтны шобди либө зөр пыз (тег). Щажнеј паһтыр пыз гудралан стөкан көзыд ва-пиын, пузөдан минут 15-кымын, сегга сысјалан. 2 стөкан јөв-вылө бөгтан 1 стөкан сысјалөм пыза-ва да бара пузөдан, јуммөдан сакар пыһөн: стөкан сорөс-вылө пуктан щажнеј паң сакар пыз.

Кожмөд-һолөд төлыгас вердны сорөснад стөканөн вердөм-вылө. Вердны 5-ыг суткыын.

Витөд да квајтөд төлыгас пузөдөмөн куш јөлөн вердны. Витыг суткыын, стөканөн быд вердигөн. Быд стөкан јөв јуммөдны щажнеј паң сакар пыһөн.

Аржынја кагаос арос тыртотъ вердны рокон, кигельон—кыжі висталёма-нын возын.

Кагайдлөн-кө пондас гыркыс жөрмыны, нольод төлыгсаңыс јуктөдав өмиз либө морков ванад. Мөс јөв-помыд мукөдыслыг зев щөкыда гырктө јөртлывлө. Четчөмсаңыд кыкыс вердан мыјон колө, сесга 1-3 щажнеј паң өмиз либө морков-ватө гет.

дас төлыгса кагаос со кыжі позо вердны:

Асылын (7 час): 1 стөкан сакара шоныд јөв да 2-3 щажнеј паң өмиз ва.

(10¹/₂ час): жежыд һаһа либө жежыд сукара крөш-киа 1 стөкан сакара јөв.

Лунын (2 час) сукар крөшкиа вотөса кигель.

(5¹/₂) 1 стөкан јөв-вылын пуом сакара рок.

Рытын (9 час): 1 стөкан сакара јөв да 2-3 щажнеј паң өмиз ва.

Луннас кигельон-пыдди позо вердны пож-пыр лө-рөм пуом градыв пуктасјасөн. Сөмын рокос-моз колө выјавны сјјос. Либө шыдөс сорөн кизеринка пуны картупелья, моркова ілі соркыиа рок.

Быдтысыејас, енө вунөдөј: мөс јөлөн вердчөмыд абу мам-јөлөн вердчөм-код. Мөс јөв-помыс посни челафјас щөкыда вимылөны. Сы-вөсна-лоө-кө кагатө быдтыны мөс јөв-вылын, вердөј сјјі, **кыжі висталёма тажө һыгаын.** Зугылтчас-кө кагайд—восөдны-ө пондас, мыт-ө бөгтас, биалас-ө сјјос—кык кымын вердөм ен верд сјјос, сөмын јуктөдышт пузөдлөм ваөн. да ачыд ен уз, өдјөнжык доктор либө пельшөр-динө мун јуаһны.

Сөстөмажык ов.

Кагайдлы сојантө лөсөдөм возвылын ен вунөд кijaстө мыгкыны.

Көструљајас, кашыкјас, сурјас, паңјас, режина-һоңјас—медым ставыс пыр зім-зурк гөстөмөг вөліны. Вөфитчан најон, пырыстөм пыр-жө мичаа мыгкы. Режина-һоңтө быд вердөм-бөрын колс мыгкыны војдөд көзыд ваөн, сесга і пөсөн. Виңны сјјос вевта дозжын.

Ноңөдчан сулајастө војдөр пожышт көзид ваһн-жө, сесга пуан ваһн жона мыскав.

Мөс јөлөн кагајастө вердигад мөстө буржыка виэ, сөстөма да јонжыка дөзөрит. Пөттөзис пыр верд сi-јөс, јуктав сөстөм ваһн. Шуэом, дука помејјаснад оз ков јуктавны.

Лыстысөм воэвылад ми́чаа мыска ассыд кiјастө, вөрасө да һоңјассө мөскыдыге, чышкы сөстөм рузу-мөн. Лыстысныд заводитигөн кыкыг-кујимыс мөс јөвтө ортсө лыстышт, һајт-өд сiјө.

Пөдөһчатө да криһчајастө пелька виэ: мыскав пөс ваһн да унжыкыс пачө сујлы пөжны.

Сысјасан пожтө быд сысјасөм-бөрын пөс ваһн мыс-кы. Верман-кө пожтө ва-пiын пуэодлы сiјөс. Колө ескө пөс ва пиө сујлыны быд сысјасөм воэвылын.

Кага јөвтө либө сорөстө көзиднын виэ, көбрөгад либө көзид ваын. Гојөмјасын јонжыка колө видчыг-ны, медем оз шоммы.

Сора вердчөм.

Морөс-јөлыд-көт тенад i еща, һоңөдчөмөыд зiкөз-сө ен дугды. Мыј тырмас, аслад јөлөн вердан, сесга содтан мөс јөв. Сөмын, ферг, васорөн, кызи воэын вигталөма, кага-гертиыд. Кагаыд-кө омөлтчыны пон-дас, бөрдны жона, ветлы доктор-динө. Сiјө вигталас теныд кызи воэө овны да мыјөн вердны сiјөс.

Көт iчөтикаөн, да мам-јөлөн-жө колө вердны арө-сыг iчөт кагатө. Быд вердан кадын-кө оз ло јөлыд тырмымөн, поэө һоңөдчөм-бөрад васора мөс јөлөн вердны. Тази вердөмыс куш мөс јөлөн вердчөмыс бур-жык: чельагыд лооны зөһвиэаөсжык. Верд сымыныг-жө, кымыныг вөли щөктөма воэын.

Кагајасөс мурталөм (веритөм).

Кага оласног-зертi поэө төдмавны лучки-ө сiјөс вердоны, виэоны. Оз-кө бөрд кагаыд, бура уэө, 2—3-ыг лун-кежлө сiтагө колк-виэ либө турун-виэ сiтөн,

лок дук-кө сөг оз пет—бур инө, бура вердөны кагаос, бура быдмө сижө.

Кагалыг быдмөмсө төдмалөны јешщө гөкта-гер-тыс (вөгитөмөн).

Шөр-кофдем кага чужө пунт көкјамыса. Аржын-ја кагалы колө-һин лоны пунт 16; арөсалы—24 пунт.

Ључкі вердөмөн, виҷөмөн быд төлыг кагалөн гөк-таыс содө пунтөнжынјөн либө пунт да четверть-мын-да. Вежоннас содө 36 зөлөһнык.

Ем-кө гортад бур вескі, кагаос вөгитөмөн өтчыд быд вежонын, вермам төдмавны: ъучкі-ө содө кага-лөн гөктаыс (36 зөл. быд вежонын), оз-ө лишней гөј сижө, либө оз-ө ков содтыны гөјансө.

Кызі дөһөритны кагајасөс.

ҶоһвиҶа кага-кө теныд колө, куж виҶны сижөс. ВиҶны велөдчыны докторјаслыг, пельшөрјаслыг, баб-кајаслыг да мукөд төдыг јөзлыг. Велөдчытөм быдты-гысјаслыг кывзыны һемтор: мукөдыс 12 кагаоз, вај-ласны, да ловјаыс сөмын кык колө, асгыныс оз куж-ны виҶны, кыг-һин јөзөс велөдны.

Быдтыгигө : медга јона колө **пельклун** дурктө да һајттө јона рәдејтөны вуҶан-виган-гагјас. Позтыгас-ны најө сетчө, сөгга вигөмыд і паскалас. Кагаыд виг-мас. Медым виҶны сижөс вуҶан-вигөмјасыг, колө ассө да і став көлујсө, керкасө-і—виҶны сөстөма, пелька.

Посһи чельадлөн **кучікыс зев вөһидик да нер.** Видчыгөг-кө вөһитчыны накөд, зев кокһиа верман дојдны либө гыжыштны. Он-кө кут щөкыда мыгкыны кагатө, гыжна тужјасыс паскаләны, улавны кутасны. Сижө—пөгнас да һылөмнас гөјө налыг јајсө Нольө-ны најө.

Сы-вөсна кагатө **быд лун колө купајтны.** Лөгөд ічөһик вор, сөмын кага купајтны, мукөд-тор оз поҶ сені вөчны (песласны-һи мыј-һи). Ворјас волсав выль-мыгкөм кага рузумтө, јурлөсыс-пыдһи уна-пөв гуркһа-лөмөн мыскалөм рузумсө-жө поҶө пуктыны. Кіет шо-ныд (мөсвөра јөлыг шоныджык) ва, водтөд кагатө сi-

зи, медым ванас тушаыс пöштi ставнас тупкыгас. Журыс, дерт, вылынжык лоö (öтмоза-кö-öд водтöдан — пöдö кагаыд). Кагаыдлыг журсö кöтöд шоныд ванас, морöссö да рушкусö кiскав ворса ванас. **Чужöм-сö да гiнжассö колö мыскыны пузöдöм торја ваөн, сöстöм дозые** (ен ворса ванад).

Чужöм-бöртiыс лун кык-мыгi кагатö позö-нын мыскыны мајтöгөн. **Мајтöгыштны журсö да тушасö вескыда куш кiнад, либö сöстöм небыдiк важ дöра-торјөн.** Оз ков дыр-кежлö быгјöгтны сiјöс. Небыдiка личкыштöмөн нуöдiн быгнас дај шаң. Ворје перјöм-бöрын кагатö кiскав шоныд ваөн, кут сiјöс секi кымыңөн. Сегга чышкы косöз, небыдiк кузчышјанөн. Гольсö, кыңаувјассö, пельсајјассö, кокјас костсö — быдлатi, кытi кусiңа кучiкыс — костыны сöмын личкыштöмөн: небыдiка тап-тап вöчышт. Нiрснiтöмөн-кö чышкан, вермас воггыны кучiкыс. Чышкöм-бöрад **кусiңа-iнжассö талькөн (порошкi) кiскав,** мед оз кут нользыны (тальксö кор пельшöрлыг либö бабкалыг).

Мед-бур мыскыны чельадöс вој-кежлö. Мыскан сегга вердан најöс, водтöдан — учасны дыр дај чöс-кыд унмөн. Аслыд щöщ спокој.

Кагајас лакöссылöны 2-4-ыг лун-кежлö. **Быд лакöсöм-бöрын колö мыскыштны сiјöс** шоныд ваөн, косöз личкыштöмөн чышкыны (нiртны оз ков), кiскавны талькjөн да выльмыскöм рузумөн i гартыштны. Онкö понды кагатö сöстöма вiңны, да јешщö тöбöмөн-кö сiјö олö, — туша кучiкыс сылөн быдөн гöрдöдас, гöрд чутöсгас, улавны пондас, вермас кiстны либö вежорјылöсгыны. Кагаыд секi чöv оз-нын вермы овны: дојмöмысла пыр кутас бöрдны.

Кагалыг **вомсö** ен зырав, чуңнад нöтчыд ен пыр, тыртöм нöң нi гур ен сет сылы. Вiдчыг вомсö окалöмыг, мукöд мед оз окавны-нi. Окавöмнад-öд уна вiсöм вермас вужны кагаыдлы.

Гiнжассö кагаыдлыг быд асыв колö мыскыны кöзöдöм пузöдлöм ваөн. Кöтöдны сiјөн аптекаыг бөгтöм сöстöм вата либö выльмыскöм вöснiдiк небыдiк рузумтор дај чышкыштны сiјөн гiнжассö. Вататö ли-

бө рузумторто быд чышкөм-бөрын колө шыбытны. Сінјасыс-кө вігмасны, **њекор ен њув најөс**,—петкөдлы докторлы.

Каҗалан-кө **нырыс** кагаыдлөн тырөма, весав аптекаса ватаөн. Богт сїјөс, ічөтїка гартыштөмөн, сујлы выј-піө **лыбө** вазелїнөн мавтышт, сөгга зев відчысөмөн і сујлы кага нырад.

Мыскөм-бөрјасад кагаыдлыг **пельјассө** чышкы рузум пельөснас, гартыштөмөн, **лыбө** ватаөн. **Шпілкїөн**, **їзтөгөн лыбө мукөд-торјасөн њөтчыд пельсө ен гудјы**.

Ен вунөд, **кїјастө мајтөгөн мыскытөг кагатө ен верд њї вөдїт**.

Кызі кагајасөс пагтөдны.

Кагајасөс пагтөдны шоныда, сөмын мед паскөмыс ез җескыд вөв, ез мешајт налы вөрны.

дөрөмсө колө вурны вөснїдїк њебыдїк торјыг: сїтечыс **лыбө** калїнкорыг. Воҗсө вожөдны. Пагтөднысө лоө мышгаңыс, ковтаөс-моз. Воҗас сөгга, морөс вегтас, көрталан. дөрөм-вылас колө новлөдны—њеуна сыыҗеңыдосҗык—**ковта**. Ковтасө-нїн воҗла-дорсаңыс пагтөдны, мышкас көртавны. Бурҗык, җерт, шөртиг кыөм ковта лөгөдны, **лыбө** шерҗтаннејөс. Поҗө і бумажнејөс.

Коссаңыс-кымын кокјассө гартыштны **рузумөн**. Мөд **вөснїдҗык рузумөн** гартны став тушасө, кыңавгаңыс. Кїјассө рузум-пыщкад **њөтчыд** оз ков гартны, медым најө пыр вөлаынөг вөліны. Көҗыдҗык-дырјї шоныд рузумөн поҗө гартны кагатө **лыбө** шоныд ешкынөн шебрөдны, сөмын мед кыд вөлаынжө колас, ешкын-вылас. Рузумјас костас поҗө сујны клејонкатор: мед шоныд рузумыс оз көтаг.

Кагатө њөтчыд ен төб. Көртөднад зелөдө сїјөс быдлаті, оз вермы лучкї лолыштны њї быдмыны, быҗтө поңталөма. Ен верїт, шуны-кө пондасны, төбтөм кагаыдлөн-пө кокјасыс чуклаөг лооны. Төбтөм-понда кагалөн кок оз чукылтчы.

Медым кijasлы оз ло кoзыд ыркыдынын олигoн, кага ковта сосjастo кузжыка колo вуравны. Регыдoн куз сосjасад велалас, оз кут повны. Кызи-oд севга велoдан, сизи i пoндас мунны. Бура-кo велoдан, бура i быдмас; кыз-сурo-кo пoндан визны,—ачыд-жo матайтчан.

Юрсo кагаыдлыг кушoн колo визны. Чышжанoн-кo лыбo шапкаoн (чепчикoн) пoндан новлоддыны, журыс пoсавны пoндас, регыдoн найтoссыны. Кагаjаснысo мукoд шапкаoн новлоддыны, мед пельjасыс оз чургoдчыны бoкo. Шапканад он-нын веж. Быдыштас кагаыд да пель-модаыс ачыс артмас, шапкатoгыс. Зик тенадлoн-коф лыбo батыслoн-коф лoб.

Вывти шoныда кагаjастo оз ков пастoдны, пoсгаласны. Пoсгалoмгыс щыкo кучикыс: гoрдoдo, кистo. Медга-нын жар пoраjасo шoныда пастoдoмгыд колo видчыгыны. Пoсавлыг кагаыд кокнижыка вермo визмыны.

Кага узланитo пач-берdad ен лoсoд: вывти жарыд —abu бур сылы.

Оланиыд-кo шoныд, кыкыс-кымын лун-кежлo пастoгыс кагатo визышт. Зев сылы секи нимкоф.

Дoрoмjас, рузумjас кагалoн медым вoлиныпыр сoс-тoмoг. Лакгыштoм рузумjастo пeслав пыр майтoгoн, севга суjлы пoжны да мичаа пoжjав. Кoтoдoм рузумjастo пoжжышттoгыд оз-жo ков когтыны, дукаoг лoбны даj чорыдoг. дука рузумjасыд кагаыдлoн кучикыс потласo, кистo—кагаыд бoрдo.

Рузумjастo кагаыдлыг колo вежны быд вердoм-возвылын. Костjасас—сoмын кор лaкoгтас, лыбo кoтoдас.

Рузумjастo вежлалигoн ен вунoд кijaстo мыскыны!

Кага узанin.

Кагатo нoтчыд оз ков узтoдны аскoдыд. Абу бур сижo даj ачыд пoдтыны верман сижoс. Оз oтчыд овлылы сeцoм фивoыд.

Мед-возза тoлысjаснас кагатo пoзo визны кoр-зинкаын. **Вoлпас eжoдco кызжыкыс** мыjыгкo колo вoч-

ны. Сујалан сетчө кос турун лыбө іңас. Вольпас вылас колө вольсавны клејонка да прөстыңа.

Јурлөсыд мед вөлі лыпкыд дај чорыд: кага јурыд мед оз вөј сетчө. Поңө зик јурлөстөг виңны. Лыкыштасны-кө вольпас лыбө јурлөс ежөдјасыд, пырыг-төм-пыр колө мыгкыны најөс, пыщкөссыс іңассө вежны.

Аржынја кагалы колө-нын лөгөдны дора крөват: пуөс лыбө көртөс. дорыслөн судаыс медым вөлі вершөк 12-ка-кымын: кор пондас кагаыд сувтавын, мед оз уг крөватгыс.

Зыбкајас һекущөм оз ковны. Шыбытны колө најөс зикөң. Качајтөмгыс сөмын журыс кагаыдлөн бергөдчө, вөгмөдө сјјөс.

Ҷоңвиңа кагаыд зев кокныа велалас көрзинкаад лыбө крөватад узыны. Колө сөмын зилны, медым кагаыд зөңвиңа вөлі.

Кага вольпасад, крөватад медым ез вөвны лудикајас, пыщјас, тојјас, номырјас. Најө куртчалөны кагатө, узыны һи овны чөва оз леңны, вермасны вөгөм вајны.

Кага узігад көрзинкатө һи крөваттө һемторјөн оз ков тупкыны: пөг лоө кагаыдлы дај лолавныс һемторјөн. Југыдөыд ен-жө сажөд кагатө, сөмын мед сјјө чужөмас оз швачкы-а.

Оланін. Лолавны—сөстөм сынөд *).

Сөстөма да вильмыгкөм көлујөн виңомыд абу-на тырмымөн кагаыдлы. Колө—медым сөстөм сынөдөн лолалас сјјө. Мијан керкајас кущөмөг?—Шомис-дукысла, табак-щынысла да пөзысла мукөд-дырјыс гыры-гыслөн өдва лолыс ветлө-а, чельад-јывөыд мыј-нын шуан. Ыжыд мортыслөн журыс вөгмө-а, кагаыд зөңвиңанад оз-нын вермы лоны.

Сы-вөсна оланінтө щөкыджыка колө төлөдны, вежны щыкөм сынөдсө сөстөм сынөдөн. Кущөма колө мортлы сөстөм гојан, сецөма-жө колө сөстөм сынөд.

* Сынөд—воздух.

Керка пыщкөс төлөдчө **өзөс либө өшиң востөмөн.** Кыкыс лун-кежлад пыр нын колө төлөдны. Сек-кежлө кагатө шебрөдлы ешкынөн, мед оз кынмы.

Жоңтө щөкыджыка-жө мыскав, мед оланіныд ез вөв бусөг. Улөс-пызанјасгыд да өшиң-вывјасгыд бус-сө ва рузумөн чышкав.

Нөтчыд ен сөлав жоңад, зырымтө ен суль-ны. Мукөдөс-адқан-кө—өлөд.

Быд лун кагатө петкөдлы ывлаө, төдөмыс. Ғерт, абу-кө зев көзыд, төла, зера. Гожөмјасын, міча поводҒаө, лунтыр медем сјө ывлаын олас. Сөмын јона жар-дырји шонди-сајын колө віңны.

Сөстөм сынөдыс да југыдгыд ен пов!

Гожөмын-кө чужө кагаыд, лун-мөд-мыҒти і поҒас петкөдлыны сјөс ывлаад. Төлын-кө—вежон кык, кујим-мыҒти.

Сіңкө, комі аң, куж-жө быдтыны да дөңөритны кагатө. Ен вунөд, **медҒа колантор накөд вөдітчігөн—сөстөмлун.**

Быд вердөм да рузум вежөм воҒвылын кјјастө мыскав мајтөгөн.

Щөкыда мыскав да купајт кагатө.

Вывті шоныдө ен велөд. Відчыс пөсөдөмыс. дөрөмјассө, рузумјассө щөкыда мыскав, да сөстөма. Вежлав најөс щөкыда-жө, медем кагаыдлөн тушаыс сөстөмжыка олас.

Керкатө пелька вің. Щөкыджыка төлөд сынөдсө. Кагатө петкөдлыв ывлаө, медем унжык гурлас лолавны сөстөм сынөдөн.

Кущөмөн колө лоны ҒоңвіҒа кагалы.

ҒоңвіҒа кагаыдлөн туша кучікыс небыд, розөвей рөма. Некущөм чутјас-ны, кульсөм-ны, нользөм оз овлы сылөн, сөмын, Ғерт, бура-кө віңны пондан сјөс.

Гежөда-кө да омөла кагатө мысқан, јурыс—јур-Ғаіаныс--лөмөгҒас. Мыјөн каҒалан, пырыстөм-пыр колө богтчыны бырөдны сјөс, медем оз паскав. Бырөдны со кызі: јурсө кагаыдлыс выјав—мавтышт выја

кинад (выжд медым сөстөм), сөгга чышжанөд. Час
һоль-мыгті јурсө мыгкы мајтөгөн. Лун-кежлө кујимыг
колө тағи вөчны. Сөгга өти лун коставны да бара ку-
јимыг выјавны да мыгкавны. Секі лөмјасыд бырөны.

Бура вердөм-виғөм кагайдлөн јайыс топыд. Омө-
лыдлөн—һебыд (кізер јаја). Бура вердөм кагайдлыг
чепөлтны он вермы кучіксө, оз шед; омөлыдлөн өша-
лө, бытө торјалөма јайыс. һөшта чуқырөг, абу мө-
дыслөн-код шылыд.

Чужөмөн-щөщ ем мортлөн вынтор: вермө вө-
рөдны кі-коксө, јурсө. Уғигас сөмын кујлө чөва, сөг-
га пыр шенасө кіјаснас да кокјаснас. Сы-вөсна і оз
ков төбны кагајастө, торкны најөс ворсөмыг да быд-
мөмыг. Кі-коктө зельда көртавлөмнад кыг-һин јон-
ман, сөмын омөлтчан.

Кык төлысса кага јурсө-һин кыпөдавлө јурлөссыс.
Мыјөн кағалан сіјөс—кыкыг лун-кежлө **кымыһөн вод-
төдлы**, рузумө гарттөг. Зев тајө колантор.

Җоһвиға кага заводітө **пукавны** ачыс **квајт төлыг-
мыгті**. Сыыг воғ оз ков пукөдны. Мед ачыс пукгас.

Сулавны заводітө кага **8 төлыгөн**.

Ветлөдлыны кіјасөдыс кутөмөн—10-11 төлыгөн.
Арөс тыріг-кежлас ас-кежас һин патлыкагас. Мукөд
кагајасыд војдөр жождө кыскасны велалөны.

Һоль төлыгыг воғ һөтчыд оз ков кагатө кі-вы-
лад пуксөн виғны: мышқуыс кусіңтчыны пондас. Кі-
вылын кутігөн морөс-увтіыс колө кутны. Мед-бур щө-
кыдҗыка кымыһөн кујлөдны сіјөс.

Арқын-бөрын кагалөн пондасны мытчасны пиңјас.
Војдөрсө улысас, шөрас петас. Пөштө быд арөса ка-
галөн 6-8 пиңыд овлө-һин. Кык арөса да жынјалөн—
кығ.

Пиң петөм-вөсна һекущөм виғөм оз овлы. Ғерев-
һаса бајасыд шуөны: пиң петігад-пө кагајасыд век
виғөны, біјавлөны. Ен веріт налы. Кагайд-кө виғө—
оз пиң-петөм-понда виғ. Мыјыгкө мөд-торјыг сіјө виғ-
мөма: вывті вердөмла-лы, мыјөн-гурөөн вердөмла-лы
ілі мукөд-тор-вөсна.

Казалан-кө кагаыдлыг зыңгөм, жугыльмөм, — пыр-
жө **доктор-динө мун.**

Чайтан-кө кагатө виөиг, омөлтчиг — мун доктор-
динө.

Щөкыдчыка лыдды тајө ыгасө, лыбө мукөдөс та-
щөмјасөс-жө, уна бур-тор сурас теныд наыг.

Гожөмјасын, страдна-дырји, ічөт кагатө ну виңны
јасліө. Сещөмыс-кө тјан абу-на, көрөј, медым вөгтас-
ны. Јасліад виңгөн сөлөмыд тенад местаын лоө, бур-
жыка ужалан.

Виңа кољан, быдтыгыс коми-аң! Зил быдтыны
донвиңа мортөс!

Кушөма быдтан, сещөма і быдмас.

Общ.-полит. литература:

Важ да выль празникјас	—	05
Уж, капитал да Совет власт	—	04
Вера-јылыг, јенјас-јылыг	—	04
Вера-јылыг горњијас	—	40
Календарь на 1924 г.	—	50
Горњи гер артмөм	—	45
Черігаң пезгагөз, өблеғанагаң мортөз	—	25
Вигөмјас-јылыг	—	40

По зырянизации:

Формы делопроизводства	1	25
----------------------------------	---	----

На русском языке:

Самоучитель коми языка для русских	1	60
Краткий Коми-русский словарь	1	30
Программа по изучению коми края	1	—

Печатаются:

Хрестоматия для 2-го года обучения		
Учебник грамматики Коми языка для школ 1 ст.		
„Комунистка Вера“, пьеса в 3 действ.		
„Черан“, пьеса в 5 действиях		
„Крегтана овмөс бурмөдөм“, агронома В. А. Исакова		

KOTIMAISTEN KIELTEN TUTKIMUSKESKUS

119 005 0133

Цена 20 коп.

донус 20 ур.